

Міністерство освіти і науки України
Інститут археології НАН України
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича
Факультет історії, політології та міжнародних відносин
Чернівецька обласна державна (військова) адміністрація
Управління культури
Науково-дослідний Центр Буковинознавства (Чернівці)
ВГО «Спілка археологів України»
Чернівецький обласний краєзнавчий музей

IX міжнародний науковий семінар

АРХЕОЛОГІЯ БУКОВИНИ: ЗДОБУТКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Тези доповідей

м. Чернівці, 19 грудня 2025 р.

Чернівці

2025

ОРГКОМІТЕТ

О. В. Добржанський, *д.і.н., проф. (голова)*; Г. М. Скорейко, *к.і.н., доц. (заступник голови)*; В. Л. Карпо, *к.і.н., доц.*; Л. П. Михайлина, *д.і.н., доц.*; С. В. Пивоваров, *д.і.н., проф.*; Б. Т. Рідуш, *д.г.н., проф.*; М. К. Чучко, *д.і.н., проф.*; І. П. Возний, *д.і.н., проф.*; О. В. Петраускас, *к.і.н., ст.н.с.*; Т. М. Ткачук, *к.і.н.*; М. В. Рубанець, *С. А. Теліженко, к.і.н.*; О. В. Руснак, *к.і.н.*; Н. М. Христан, *к.і.н., доц.*; В. В. Грига; М. І. Боднарюк; І. А. Прохненко, *к.і.н., доц.*; В. Г. Баюк, *к.і.н.*; Т. І. Романович; О. Г. Драгомирецька; В. В. Ємчук; В. А. Калініченко, *к.і.н.*; М. В. Ільків, *к.і.н. (секретар)*.

Археологія Буковини: здобутки та перспективи: Тези доповідей IX міжнародного наукового семінару (м. Чернівці, 19 грудня 2025 р.). – Чернівці: Технодрук, 2025. – 234 с.

Тези доповідей наукового семінару присвячені актуальним питанням археології Буковини та сусідніх регіонів. Розглядається проблематика кам'яної доби, епохи палеометалу, раннього заліза, середньовіччя та нового часу, а також історії вивчення, охорони та використання об'єктів археологічної спадщини, музеєфікації старожитностей краю. Результати досліджень представили науковці та краєзнавці з Чернівецької, Івано-Франківської, Тернопільської областей, Києва, Львова, Ужгорода, Луцька, Житомира, Дубно (Україна), Бельців (Молдова), Будапешта (Угорщина), Бухареста (Румунія), Варшави (Польща), Шумена (Болгарія).

Автори-доповідачі несуть відповідальність за точність і зміст наведених фактів та дотримання академічної доброчесності.

З М І С Т

Бандрівський М. С. Солевиробничі комплекси раннього періоду розвитку Голіградської культури в Покутсько-Буковинських Карпатах (за матеріалами розкопок Лариси Крушельницької)	8
Бандрівський М. С., Білик М. В. Нові матеріали доби раннього заліза на Середньому Придністров'ї: зольник біля села Залісся на Борщівщині (нова інтерпретація)	11
Баяк В. Г. Скляне намисто княжої доби з Волині	13
Боднарюк М. І. Позашкільна освіта Глибоччини у сфері збереження археологічної спадщини Буковини	15
Bodnariuk M., Dergaciova L. Jewellery of the Medieval / Early Modern Settlement of Oprüşeni: Cultural Influences, Social Symbolism, and Archaeological Evidence	18
Боян-Гладка С. П. Традиційна система поселень в Українських Карпатах у часи пізнього середньовіччя і ранньомодерного часу: етнографічно-археологічний аспект	21
Венечук С. І. Археологічні пам'ятки в околицях села Васловівці на Буковині	23
Вєтров Д. О. Спільні та відмінні риси стоянок граветської культурної традиції Центральної України та Подністер'я	25
Виногородська Л. І. Битва під Пилявою за історико-археологічними даними	28
Возний І. П. Давньоруські миски з поселень північної частини Буковини	32
Войтович М. М., Ільчишин З. А., Мостовий Д. О., Остапик Т. В. Результати фіксації курганів на території Моршинської височини у 2025 р.	35
Волощук Я. П. Графічна реконструкція Чорнівського городища княжої доби (погляд архітектора)	38

Волощук Я. П., Пивоваров С. В. До питання про реконструкцію дерев'яної споруди на кам'яному фундаменті з Чорнівського городища	42
Горбаненко С. А. Втулкові чересла у просторі й часі	44
Гринюка Б. М. Історико-археологічні дослідження церкви Усікновення Чесної Голови Іоанна Предтечі Підгорецького монастиря	47
Добрянський В. К. Втрачені старожитності язичницької кам'яної пластики з Тернопільщини	50
Добрянський В. К. Дослідження об'єктів польової фортифікації модерного часу на південних теренах Західного Поділля	53
Добрянський В. К. Дослідження городища XII–XIII ст. поблизу с. Росохач на Західному Поділлі	58
Драгомирецька О. Г. Фортеця, оповита легендами	61
Ємчук В. В. Старожитності нового часу з с. Поточище на Прикарпатті	64
Желага Д. І., Нечитайло П. О. Знахідки Кукутень-Трипільського культурного комплексу зі скельно-печерного комплексу біля села Василівки	66
Ільків М. В., Пилипець В. Ю. Арибал із Помпеїв у фондах Чернівецького обласного краєзнавчого музею	69
Капуста А. І. Ранній період заснування монастиря в Струсові та питання датування Струсівського печерного природно-антропогенного комплексу	72
Капуста А. І. Струсівський замок в ранньомодерну добу: джерела, локалізація та адміністративна функція	76
Кононенко О. М., Ільків М. В., Рідуш Б. Т., Поп'юк Я. А. Верхньопалеолітична стоянка Біла. Загадка одної колекції	80
Конопля В. М., Петегирич В. М. Скарб скляних браслетів з Городниці над Дністром	82
Коржик В. П. До питання збереження белігеративної пам'яті Буковини	85

Кушнір І. Б. Нові архівні документи про розвиток античних студій на Буковині в австрійський період.....	90
Levinzon Ye. Malynivtsi (Sharivka) Multi-Layered Settlement on the Middle Dniester	92
Михайлина Л. П., Пивоваров С. В. Білонові фібули із райковецьких пам'яток Буковини	95
Могилов О. Д., Пивоваров С. В., Ільків М. В. Ранньоскіфський наконечник стріли з Пригородського городища	98
Мордовін М. В., Прохненко І. А. Рідкісна голландська плomba з Рівненської області	100
Мороз М. Л., Добрянський В. К. Бронзовий перстень-печатка модерного часу, знайдений між селами Миляновичі та Туровичі поблизу Ковеля	107
Науменко А. О. Малопальчата фібула з Садгірського лісу	111
Парацій В. М. «Підземні» Бережани як історична цінність та дослідницька перспектива	113
Петраускас О. В., Шишкін Р. Г., Сивук С. О., Долженко Ю. В. Дослідження могильника черняхівської культури поблизу Комарова	117
Петраускас О. В., Щепаченко В. І. Підсумки досліджень поселення черняхівської культури поблизу Комарова у 2025 р.	121
Пивоваров С. В. Рогова ємність з Чорнівського городища першої половини XIII ст.	124
Піддубний І. А. Декілька образних матеріалів про Цецину	128
Прохненко І. А., Ільків М. В. Додаткові дані про фрагмент грелівської гривни-корони	131
Плескач О. М. Археологічна спадщина в Центральному історичному ареалі м. Чернівців	135
Рідуш Б. Т., Поп'юк Я. А., Шавранський В. Ф., Шавранська Р. Р., Цугуй А. М. Проблеми збереження об'єктів історико-культурної спадщини Чернівецької області пов'язаних з карстом	137

Романович Т. І. Пам'яткоохоронна діяльність Чернівецького обласного центру з питань культурної спадщини у 2025 році	140
Рубанець М. В. Писаний Камінь – календарне святилище Карпат	142
Руснак О. В., Чолану Л. В. Печатка товариства Ліцею для Чоловіків у Хотині	147
Сайн Д. С., Романович Т. І., Ільків М. В. Інвентаризація пам'яток археології на території Магальської територіальної громади	149
Svyrydov A. Ellis Minz's research in the context of the emergence of the Greco-Barbarian issue	151
Скорейко Г. М., Яценюк Г. М. Чорний Хрест у Заставні на честь жертв Голодомору та політичних репресій як форма національної пам'яті	153
Тимофійчук М. М. Спогади про університетський курс археології	156
Ткачук Т. М. Про один тип кубків з досліджень енеолітичних пам'яток Верхнього Подністрів'я	163
Томенчук Б. П. Фортифікація городищ IX–XIV ст. Галицько-Буковинського Прикарпаття. Археологічна реконструкція. До питання про формування галицької архітектурної школи	165
Томенчук Б. П. Археологія перших дерев'яних храмів Галицько-Буковинського Прикарпаття як Малої Галицької землі XII–XIII ст.	170
Федорук А. В. Кам'яні снаряди від середньовічної метальної артилерії з фондів Чернівецького обласного краєзнавчого музею	174
Хададова М. В. Археологічні дослідження пізнютрипільських пам'яток на території м. Житомир в 2017-2019 рр.	181
Холодницька Н. М., Ільків М. В. Півстоліття в археології (до 75-ліття Богдана Томенчука)	183

Христан Н. М. Сфрагістичні пам'ятки як джерело реконструкції матримоніальної політики Русі: чи була Феофано Музалон дружиною князя Олега Святославовича? ...	188
Черненко О. Є., Луценко Р. М. Крейдяні вироби Х–ХІІІ ст. з території Подесення	191
Чобан Р. Д. Похильня в Джурові	194
Чучко М. К. Археологічне вивчення Цецинського замку у висвітленні Чернівецької німецькомовної преси австрійської доби	197
Швець К. О. Фотодокументи археологічних експедицій радянського часу у фондах Державного архіву Чернівецької області	202
Шкурідін О. М. Городища ІХ–Х ст. східної частини Прутсько-Сіретського межиріччя – цінні об'єкти для дослідження східнослов'янської культури	206
Яковишина Я. М., Мельничук М. Р. Археологічні розвідкові роботи у Пруто-Дністерському межиріччі 2025 року	208
Якубина С. І., Грига В. В., Калініченко В. А. Нові знахідки середньовічних фібул із Середнього Подністров'я	211
Вамуш А. А. Символіка жіночих головних уборів середньовічного населення Буковини	212
Волошин К. Т. Городок – колишній город Хмельів: прадавня та новітня історія	214
Doncheva S. Reconstruction of a belt set based on finds from the 10th century Production center at Zlatar, Preslav Region	218
Калініченко В. А., Пивоваров С. В. Бляшки-накладки з Рідківецького археологічного комплексу VIII–XI ст. хронологічний аспект	221
Маняк В. О., Мельник Д. В., Кітар В. С. Археологічні студії Студентського наукового історичного товариства у 2024–2025 рр.	223
Сайн Д. С. Інвентаризація пам'ятки археології національного значення у Василеві Кадубовецької сільської територіальної громади	226
ІНФОРМАЦІЯ ПРО АВТОРІВ	228

*Сергій Якубина (Шебутинці),
Віктор Грига (Чернівці),
Віталій Калініченко (Чернівці)*

Нові знахідки середньовічних фібул із Середнього Подністров'я

Прикраси — одна із найбільш важливих і яскравих категорій знахідок епохи середньовіччя. Вона є цінним джерелом для дослідження цілої низки питань з минулого населення Центральної та Південно-Східної Європи. Їх вивчення дозволяє простежити ареал проживання окремих племен, реконструювати етапи та шляхи їх переселення, взаємозв'язки та взаємовпливи, отримати інформацію про місцеве ювелірне виробництво. До того ж прикраси є важливим хронологічним індикатором, який дає змогу датувати археологічні комплекси та порушити низку питань соціально-економічної історії регіону. Значимість подібних знахідок зростає для територій, де вони раніше були невідомі або їх знахідки були поодинокими.

Показовими у цьому відношенні виступають терени Середнього Подністров'я, де за останні роки було знайдено значну кількість різнотипових прикрас періоду середньовіччя. Важливе місце серед них займають фібули. У шкільному музеї с. Шебутинці Дністровського району зберігаються дві рідкісні середньовічні залізні фібули-застібки (рис. 1). В історіографії подібного типу речі відомі як фібули-сюльгами, підковоподібні фібули тощо. Знахідки добре збережені, мають кільцеподібну форму, круглу дужку та рухому голку чи язичок. Обидві фібули представлені екземплярами

Рис. 1. Фібули-застібки зі шкільного музею с. Шебутинці.

із загорнутими в спіраль, трішки відігнутими та розплюснутими кінцями. Орнаментації на виробах не простежується. Подібного типу фібули в більшості характерні для XI–XIII ст., однак сама основа виробів може вказувати на їх більш раннє датування – IX–XI ст. Нерідко, кільцеподібна основа подібного типу знахідок обмотувалася золотим або срібним дротом. Основною функцією подібних фібул було скріплення країв одягу. Вважається, що такі фібули-застібки мають північне скандинавське походження, однак вони присутні і в слов'янських та кочівницьких старожитностях IX–X ст.

Загалом, дані фібули-застібки є важливими для майбутнього дослідження та аналізу, а за своїми конструктивно-морфологічними параметрами датуються IX–XI ст.

Альона Валуш (Чернівці)

Символіка жіночих головних уборів середньовічного населення Буковини

Духовне життя середньовічного населення Буковини мало низку особливостей, зокрема, у ньому простежуються пережитки первісних язичницьких вірувань, що продовжували існувати синхронно із християнством. Яскраво пласт дохристиянських вірувань зберігся у витворах прикладного мистецтва, зокрема у ювелірних виробах, які нерідко входили до жіночого убору, особливо парадного. Головний убір концентрував у собі оберегові функції, його вважали найважливішою частиною костюма, особливо у заможних жінок. Але досить маловідомо як він виглядав та як його носили.

У пам'ятках археології X–XIII ст. елементи головних уборів походять переважно з поховань і скарбів. Жодна категорія археологічних знахідок не має такої значної різниці у вартості як прикраси. Основні компоненти комплексу ювелірних виробів, що був невід'ємною частиною народного жіночого костюма XIX – початку XX ст., формувались в основних рисах у княжу добу. Жіночі головні убори середньовічного часу до наших днів не збереглися, тому про них можемо дізнаватися за зображеннями на сторінках східних, давньоруських і візантійських творів. Велике значення також мають іконографічні пам'ятки.

Археологічний матеріал значно інформативніший. Він особливо вагомий для пошуку витоків тих чи інших місцевих традицій та обрядів в оздобленні народного костюма. Дані археології суттєво доповнюють етнографічні матеріали і дозволяють простежити

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

**АРХЕОЛОГІЯ БУКОВИНИ:
ЗДОБУТКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ**

Тези доповідей IX міжнародного наукового семінару

м. Чернівці, 19 грудня 2025 р.

Комп'ютерна верстка – ***В. Калініченко***

*На обкладинці: керамічна плитка княжої доби
з літописного Василева на Дністрі
(розкопки Б. П. Томенчука)*